

सन २०१८-१९ मध्ये राज्यातील आदिवासी
जिल्ह्यामध्ये आदिवासी कुटुंबाच्या
परसबागेत फळझाड व भाजीपाला
लागवडीची योजना राबविण्यास
प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्र.आपयो-२०१८/प्र.क्र.१७३/९ओ
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक- १ ऑक्टोबर, २०१८.

वाचा:-

१. संचालक फलोत्पादन, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे पत्र क्रमांक-
कृआ/फलो-३/आदिवासी परसबाग/१८-१९/१८७८/१८, दिनांक ०५/०६/२०१८.
२. शासन परिपत्रक, वित्त विभाग क्र. अर्थसं-२०१८/प्र.क्र. ६९/अर्थ-३,
दि.०२ एप्रिल, २०१८.
३. शासन परिपत्रक, वित्त विभाग क्र. पुरक-२०१८/प्र.क्र.९५/अर्थसंकल्प-३,
दि.२७/०७/२०१८.
४. अर्थसंकल्प शाखा, कृषि व पदुम विभाग यांचे पत्र क्र. पुरक-२०१८/प्र.क्र.७२/१८/२-ओ
दि.०२/०८/२०१८
५. शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. बीयुडी-२०१८/प्र.क्र.११/कार्यासन ६
दि.१८/०९/२०१८

प्रस्तावना :-

राज्यातील १३ जिल्ह्यांतील आदिवासी भागातील कुपोषणाचे प्रमाण कमी करण्याच्या उद्देशाने व आदिवासी बांधवांना पौष्टिक आहार पुरविण्यासाठी, आदिवासी कुटुंबाच्या परसबागेत पौष्टीक भाजीपाला व फळांची निवड करून त्याची लागवड करण्यास प्रोत्साहन देण्यासाठी “आदिवासी कुंटुबांच्या परसबागेत फळझाड व भाजीपाला लागवड” ही योजना राज्यात सन २००३-०४ पासून राबविण्यात येत आहे. सदर योजना सन २०१८-१९ मध्ये राज्यात राबविण्याकरीता रु.२२.०० लाख निधीचा प्रस्ताव संचालक फलोत्पादन यांनी शासनास सादर केला आहे. सदर योजना राबविण्याकरीता सन २०१८-१९ या आर्थिक वर्षात रु. २२.०० लाख इतका निधी पूरक मागणीद्वारे अर्थसंकल्पित करण्यात आलेला आहे. सन २०१८-१९ च्या प्रथम नऊमाही करीता (डिसेंबर-२०१८ अखेर) आवश्यक असणारा अनिवार्य व कार्यक्रमावरील खर्चाचा अर्थसंकल्पित निधी एकूण वार्षिक तरतूदीच्या ७० टक्केच्या मर्यादेत वितरण व संनियंत्रण प्रणालीद्वारे (बिम्स) वितरीत केला जाईल असे आदेश शासन परिपत्रक वित्त विभाग दि.०२/०४/२०१८ अन्वये, देण्यात आले आहेत. संदर्भाधीन क्र. ५ च्या शासननिर्णयान्वये आदिवासी विकास विभागाने लेखाशीर्ष (२४०९ ए८०६) या लेखाशीर्षाखाली ७०% च्या मर्यादेत रु.१५.४० लाख फक्त (रु.पंधरा लाख चाळीस हजार फक्त) इतका निधी अर्थसंकल्पिय वितरण प्रणालीवर वितरित केला आहे.

सदर योजना सन २०१८-१९ मध्ये राज्यात राबविण्यास रु. २२.०० लाख इतका निधी पूरक मागणीद्वारे अर्थसंकल्पित करण्यात आलेला आहे. सदर रु.२२.०० लाखाच्या कार्यक्रमास प्रशासकीय मान्यता व वित्त विभागाच्या आदेशानुसार अर्थसंकल्पित निधीच्या ७० टक्के म्हणजे रु.१५.४० लाखाच्या कार्यक्रमास वित्तीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती, त्यास अनुसरुन शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय :-

१. राज्यातील ठाणे, पालघर, पुणे, नाशिक, धुळे, नंदूरबार, जळगांव, अहमदनगर, नांदेड, यवतमाळ, गडचिरोली, चंद्रपूर व अमरावती या १३ जिल्ह्यातील आदिवासी कुटुंबाच्या परसबागेत फळझाड व भाजीपाला लागवडीची योजना सन २०१८-१९ मध्ये राबविण्याकरीता रु.२२.०० लाख निधीच्या कार्यक्रमास प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत असून सदर योजना राबविण्यासाठी वित्त विभागाच्या परिपत्रकानुसार ७० टक्के च्या मर्यादेत रुपये १५.४०लाख (रुपये पंधरा लाख चालीस हजार फक्त) इतकी रक्कम खर्च करण्यास वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे.
२. **लाभार्थीची निवड** - आदिवासी क्षेत्रातील ज्या कुपोषणग्रस्त गावांमधील आदिवासी कुटुंबांकडे शेतजमिन किंवा परसबाग उपलब्ध असेल अशा आदिवासी लाभार्थीची निवड सन २०१८-१९ यावर्षी करण्यांत येईल. ज्या आदिवासी कुटुंबात कुपोषित बालके असतील अशा आदिवासी शेतक-यांना या योजनेचा प्राधान्याने लाभ देण्यात यावा.
३. **अर्जदाराची ओळख** - अर्जदाराची ओळख पटविण्याकरीता, तसेच तो खरोखर शेतकरी आहे, तसेच त्याने दिलेले बँक खाते क्रमांक बरोबर आहे, हे निश्चित करण्याकरिता लाभार्थी शेतकच्याने खालीलप्रमाणे कागदपत्रांची स्वयंसाक्षांकित प्रत देणे आवश्यक राहील.
  - १) शेतकच्यांच्या स्वतःचे नावे असलेल्या शेतीच्या क्षेत्राचे ७/१२ व ८ अ चे दाखले.
  - २) लाभार्थी अनुसुचित जमाती या प्रवर्गातील असल्यास त्याबाबत प्राधिकृत अधिकाऱ्यानी दिलेल्या जात प्रमाणपत्राची प्रत.
  - ३) आधार ओळखपत्राची प्रत
  - ४) अर्जदार शेतकच्याने त्याचे बँकेचे खाते आधार क्रमांकाशी जोडून घेणे आवश्यक राहील आणि त्याकरीता त्याने बँकेला दिलेल्या पत्राची व बँकेकडून मिळालेल्या पोहोच पावतीची प्रत.
४. या योजनेतर्गत लागवड करावयाची फळझाडे/भाजीपाला :-
  - १) चिकू २) आंबा ३) पेरु ४) कागदी लिंबू ५) पपई ६) शेवगा ७) कडीपत्ता ८) अळू ९) मेथी १०) पालक ११) लालभोपळा १२) दुधीभोपळा १३) मागणीनुसार इतर भाजीपाला जसे दोडका, गवार, वांगी व इतर.

५. लाभ द्यावयाचे साहित्य व सामुग्री पुरवठा :-

या योजनेतर्गत प्रती आदिवासी कुटुंबांना कमाल रु.२५२/- एवढा खर्च अपेक्षित आहे. लाभार्थ्यांना आवश्यकतेनुसार रोपे, कलमे व भाजीपाला बियाणे पुरविण्यात येतील. लाभार्थ्यांना फळझाडे व भाजीपाल्याची कलमे/रोपे ही शासकिय अथवा नोंदणीकृत खाजगी रोपवाटिकांमधून घेता येतील. यापैकी बियाणे घटकाचा पुरवठा महाबीजकडून केला जाईल. सदर अनुदान थेट लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यामध्ये वर्ग करण्यात येईल.

६. अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा-सदर योजना संबंधित जिल्हा अधिकारी कृषि अधिकारी यांचेमार्फत राबविण्यात येईल.

७. आहरण व संवितरण अधिकारी- सदर योजनेसाठी संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा अधिकारी कृषि अधिकारी, हे आहरण व संवितरण अधिकारी राहतील.

८. लाभार्थी प्रशिक्षण- रोपांची लागवड, जोपासना, फळे काढणी, फळे व भाजीपाला यांचे खाद्य पदार्थ तयार करणे इत्यादीबाबत प्रशिक्षण ग्रामस्तरावर देण्यात येईल. प्रशिक्षणासाठी होणारा खर्च आत्मा मधून करण्यात यावा.

९. सनियंत्रण आढावा :- संचालक (फलोत्पादन), कृषि आयुक्तालय, पुणे यांना संनियंत्रण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे. सदर योजना राबविण्याबाबतची सविस्तर मार्गदर्शक सूचना संचालक फलोत्पादन संबंधिताना निर्गमित करतील. संबंधित जिल्हा अधिकारी कृषि अधिकारी, या योजनेचा गांवनिहाय आढावा घेऊन लागवडीच्या संबंधीचा अहवाल विभागीय कृषि सहसंचालकामार्फत संचालक(फलोत्पादन) यांना सादर करतील.

या योजनेतर्गत लाभ घेणाऱ्या लाभार्थ्यांची यादी तपशीलासह कृषि विभागाच्या अधिकृत संकेत स्थळावर प्रदर्शित करण्यात येईल.

१. योजनेतर्गत तपासणी - या योजनेतर्गत लागवड केलेल्या परस बागामधील लागवडीची तपासणी खालील प्रमाणे करण्यांत येईल.

१)	विभागीय कृषि सहसंचालक	०.५ टक्के
२)	जिल्हा अधिकारी कृषि अधिकारी	१ टक्के
३)	उपविभागीय कृषि अधिकारी	२ टक्के
४)	तालुका कृषि अधिकारी	५ टक्के
५)	मंडळ कृषि अधिकारी	२५ टक्के
६)	कृषि पर्यवेक्षक	१०० टक्के

१०. या योजनेसाठी होणारा खर्च रुपये १५.४०लाख (रुपये पंधरा लाख चाळीस हजार फक्त) सन २०१८-१९ या वर्षाकरीता मंजूर व अर्थसंकल्पित केलेल्या तरतुदीनुसार पुढील लेखाशिर्षातून भागाविण्यात यावा.

"मागणी क्र.टी -५,
२४०१- पीक संवर्धन,
(७९६), जनजाती क्षेत्र उपयोजना
(०१) (३२) आदिवासी जिल्हयात परसबाग योजना
(२४०१ A८०६)
३३ अर्थसहाय्य."

११. आदिवासी कुटुंबामध्ये कुपोषणाचा प्रश्न मोठ्या प्रमाणावर असल्याने विशेष बाब म्हणून उपलब्ध करून दिलेल्या तरतुदीतून झालेल्या खर्चाचा अहवाल, लेखाशिर्षानिहाय/उपलेखाशीर्षानिहाय तसेच साध्य झालेले भौतिक उद्दिष्टनिहाय माहिती, निधी उपयोगिता प्रमाणपत्र, संबंधित क्षेत्रिय अधिकारी यांनी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक, संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास , आदिवासी विकास विभाग व कृषि व पदुम विभाग यांना प्रत्येक महिन्याच्या १० तारखेपर्यंत पाठवावी.

१२. नियंत्रण अधिकारी व विभाग प्रमुख यांनी आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात, अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात तसेच आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील क्षेत्रात विविध योजनांवर केलेला खर्च स्वतंत्रपणे नोंदविला जाईल याची दक्षता घ्यावी. जेणेकरून शासनाला आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील व आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील योजनांवर होणाऱ्या खर्चावर लक्ष ठेवता येईल.

१३. आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत उपलब्ध करून दिलेल्या तरतुदीतून आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात पायाभूत सुविधा निर्माण करण्याबाबतच्या तसेच वैयक्तिक लाभाच्या योजना घेण्यात याव्यात आणि आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील क्षेत्रात फक्त वैयक्तिक लाभाच्या योजना घेण्यात याव्यात.

१४. ज्या आदिवासी शेतकऱ्यांनी या योजनेमध्ये पुर्वी लाभ घेतलेला आहे त्यांना चक्रीय पद्धतीने किमान ५ वर्षाच्या कालावधी नंतर पुनश्च: लाभ देण्यात यावा.

१५. या शासन निर्णयान्वये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या शासन निर्णयाचा विनियोग तात्काळ करण्यात यावा तसेच निधी विनियोगाच्या अनुषंगाने संचालक (फलोत्पादन) यांनी शासनास वेळोवेळी उपयोगिता प्रमाणपत्र सादर करावे.

१६. या शासन निर्णयाची अंमलबजावणी काटेकोरपणे होईल याची दक्षता आहरण व संवितरण अधिकारी यांनी घ्यावी. या योजनेचा खर्च करताना सर्व वित्तिय नियम, विनियम, वित्तिय शासन निर्णय, राज्य शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेले आदेश भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचे या संदर्भातील निरिक्षण यांचे पालन होईल या अटीच्या अधिन राहून निधी खर्च करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

१७. हे आदेश शासन परिपत्रक, वित्त विभाग क्र. अर्थसं-२०१८/प्र.क्र. ६९/अर्थ-३, दि.०२ एप्रिल, २०१८ मधील अटींची पुर्तता करण्याच्या अधिन राहून, प्रशासकीय विभागास प्रदान केलेल्या अधिकारात निर्गमित करण्यात येत आहेत.

१८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८१००११२४९२२१२०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(अशोक आत्राम)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.मंत्री, (कृषी) यांचे खाजगी सचिव,मंत्रालय, मुंबई-३२.
२. मा.राज्यमंत्री(कृषी), यांचे खाजगी सचिव,मंत्रालय, मुंबई-३२.
३. मा. सचिव (कृषी) यांचे स्वीय सहाय्यक,कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय , मुंबई
४. आयुक्त(कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य , पुणे.
५. आयुक्त (आदिवासी विकास), महाराष्ट्र राज्य, नाशिक
६. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास नाशिक/नागपूर/ठाणे/अमरावती
७. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य फलोत्पादन आणि औषधी वनस्पती मंडळ,पुणे
८. संचालक (फलोत्पादन),कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य , पुणे.
९. सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक,
- १०.सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प
- ११.सर्व जिल्हा अधिकारी कृषि अधिकारी,
- १२.महालेखापाल-१-२(लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखा व परिक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर.
- १३.अधिदान लेखाधिकारी, मुंबई
१४. सहायक संचालक (लेखा),आयुक्त कृषि यांचे कार्यालय, पुणे.
- १५.ग्रंथपाल, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय ग्रंथालय, विधानभवन, मुंबई
- १६.माहिती व जनसंपर्कसंचालनालय,मंत्रालय, मुंबई-३२ (प्रसिध्दीसाठी)
१७. कार्यासन क्र.२ व ९ आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १८.कार्यासन ९-अे, निवडनस्ती